



To Discuss or not discuss

Shiur# 401 | Dec 31th 2022

אגרות קודש מהצח צדק מליבאוויטש סימן יב – זה לשון השואל

ע"ד אשר שאל כבודו מאתנו ח"מ להשיבו דבר על הספרים אשר הכין לבתי הספר [אשר להממשלה, למדריגה ראשונה ושניה, ולמדריגת בתי החינוך אשר לבתי ספר הרבנים, והם] א) סדר התפלה מתורגם אשכנזית. ב) לקוטים מתנ"ך יכולו הפרשיות הנאות לדרוש וללמד במ **לילדים** צעירי הימים ובזולת הפרשיות שאינם כ"כ הכרחי או שאינם כ"כ הגונות להדרש לפני נערים וקטנים. כמו **מעשה** ראובן ובלהה, **יהודה ותמר**. אשר על תרגומם הי' שאלות גם בימי חכמי התלמוד. ג)

זה אשר השיב הצמח צדק

ב. הצעה. לקוטים מתנ"ך יכולו הפרשיות הנאות לדרוש וללמד במ **לילדים** צעירי הימים ובזולת הפרשיות שאינם כ"כ הכרחי או שאינם כ"כ הגונות להדרש לפני נערים וקטנים, כמו **מעשה** ראובן ובלהה, **יהודה ותמר** אשר על תרגומם היו שאלות גם בימי חכמי התלמוד.

מענה. איך יעלה בלבנו לדלג פרשיות בתורת משה עבד ה' ולומר בשכל אנושי שאינם כ"כ הכרחי או שאינם כ"כ הגונות להדרש וללמוד עם נערים, כי מאחר שכל הפרשיות והפסוקים והתיבות נאמרו מפי הקב"ה למשה ומשה אומר וכותב כדאי' בפ"ק דכ"ב (דט"ו ע"א).

והאומר שאף פסוק א' או תיבה א' לא מפי הקב"ה יצא כ"א מפי משה רבינו בעצמו נדון כאומר אין תורה מן השמים, וכמ"ש הרמב"ם בפ"י המשניות במס' סנהדרין פ' חלק ב"ג עקרים ביסוד השמיני היות התורה מן השמים והוא שנאמין כי כל התורה הזאת הנתונה ע"י מרע"ה שהיא כולה מפי הגבורה כלומר שהגיעה אליו כולה מאת השי"ת כו' וכי הוא הי' כמו סופר שקורין לו והוא כותב כו', ואין הפרש בין ובני חם כוש ומצרים (בראשית י' פ"ו) ושם אשתו מהיטבאל (שם ל"ו פ' ל"ט) ותמנע היתה פלגש (שם לו פ' יב) ובין אנכי הוי' אלקיך (שמות כ' פ"ב) ושמע ישראל (דברים ו' פ"ד) כי הכל מפי הגבורה והכל תורת ה' תמימה וטהורה וקדושה. וזה שאומר שכמו אלה הפסוקים והספורים משה סיפרם מדעתו הנה הוא אצל חכמינו ונביאנו כופר ומגלה פנים יותר מכל הכופרים לפי שחשב שיש בתורה לב וקליפה ושאלה דברי הימים והספורים אין תועלת בהם ושהם מאת מרע"ה וזהו"ע אין תורה מן השמים אמרו חז"ל הוא המאמין שכל התורה היא מפי הקב"ה הו"ן מפסוק זה שלא אמרו

הקב"ה אלא משה מפי עצמו, וזהו כי דבר ה' בזה (במדבר טו פ' לא) אלא כל דבור ודבור מן התורה יש בהן חכמות ופלאים למי שמבין אותם עכ"ל והאריך בזה.

א"כ מאחר שביאר הרמב"ם שאין הפרש בין פסוק ובני חם ובין פסוק אנכי ה' אלקיך הכל תורת ה' תמימה מפי הקב"ה א"כ איך אפ"ל לדלג ח"ו פסוק מן התורה שלא ללמדו לילדים וכש"כ לעשות ליקוט ולשנות הסדר שכתב מרע"ה מפי השי"ת וכמו"כ בכל הנביאים וכתובים שהם דברי השי"ת ע"י עכדיו הנביאים ג"כ חלילה מלדלג. וכן מוכח בגמ' בתענית (פ"א ד"ט ע"א) גבי ינוקא דר"ל שלמדו עמו התנ"ך כסדר מדאמר אי הות מטי להאי פסוקא כו'.

ואין לך פסוק או תיבה א' או אפי' אות א' בתורה שאינו רומז לחכמות ופלאים מה שלא נתגלה לנו ואפי' לשום חכם בעולם וכמ"ש לא ידע אנוש ערכה (איוב כ"ח ג') ולכן ארז"ל בפרקי אבות הלומד מחכירו פרק א' או אפילו אות א' צריך לנהוג בו כבוד, וכמבואר בחכמי התלמוד או חכמי המדרש שלמדו מפסוק א' או מתיבה א' דברים גדולים בין כדיני התורה בין בעניני מוסר ודרך ארץ, וגם החכמים האחרונים חברו ע"ז חבורים מחוכמים.

והרלב"ג בספרו לימד דעת את העם התועליות אשר הוציא אף מספורי מעשיות שבתורה כאמרו בספרו ברוב המקומות התועלת הא' הוא במדות כו' התועלת הב' כו' התועלת הג' כו', וכ"ה ברוב הפרשיות רובן ככולן ממש והם עניני הטבת המדות ומוסרים, וארז"ל בויקרא רבה (פי"ט) כפי' מ"ש שחורות כעורב דקאי על פרשיותי של תורה אע"פ שנראים שחורות וכעורות לאומרן ברכים כגון הלכות זיבה ונגעים ויולדות אמר הקב"ה הן עריבות עלי שנאמר וערבה לה' מנחת יהודה וגו' (במלאכי ג').

ואין לדמות זה למה שהזכירו בגמרא (מגילה דב"א ע"א) לענין שאין מתרגמין איזה פסוקים שבתורה כמעשה ראובן ובלהה (בפ' וישלח ל"ב כ"ב) שבאמת אין זה דמיון כלל לדבר הלימוד בבתי הספר, כי שם אמר על התרגום בעת קריאת התורה בצבור בבית הכנסת ששומעים ע"ה שלא למדו תורה וישמעו הדברים רק דרך שמיעה

בעלמא וספור וחשו חכמים לכבוד האבות הקדושים כדפרש"י במגילה (שם דכ"ה ע"א) אבל ללמדן דרך לימוד הלא המלמד יסביר ויפרש הדברים כדפרש"י (הנבחר אז בקאמיסי' ללמדו עם הילדים) שפירש דרך נאות וכבוד כפי דרשות חכמים (בשבת דנ"ה ע"א).

וראי' ברורה שהרי אונקלוס בתרגומו הנאמן ושאר המתרגמין תרגמו כל אלו אף שעיקר התרגום הוא להבין לאנשים הפשוטים, וכע"כ צריך להודות שדרך לימוד כסדרן אין בו שום ספק דאין לדלג אף פסוק א' בשום מקום בתורה ח"ו.

ואם ידלג הנער מללמוד מעשה ראובן ובלהה הנה בבואו אח"כ ללמוד בתוכחות יעקב לראובן בפ' ויחי כי עלית משכבי אביך וגו' לא יבין הדברים כלל, וביותר לדלג באמצע פרשה הלא ידוע שהתורה כולה נדרשת בסמוכים לעד לעולם עשויים באמת וישר וכל אלו חובה והכרח להקבע בלב ושכל הילדים עת לימודן בתחלה בבתי הספר, וביו"ד סי' רמ"ה סעי' ו' שהייב האדם ללמוד לבנו תושב"כ כולה בלא שיור כו'.

גם בפאלאזשעניע שיצא מחדש על לימוד בבתי הספר לעברים אשר להממשלה בפאראגראף כתוב לומר שהנערים המתקבלים בריאזראד הא' ילמדו כל ספרים הראשונים מתורת משה, ומהמשניות מסכת שבת, ובמדריגת הב' ילמדו תשלום חמשה חומשי תורה וס' יהושע שופטים שמואל ומלכים, ומנביאים אחרונים ס' ישעי' וירמי', ומכתובים ס' תלים משלי ומגלת אסתר, ומהמשניות מס' ברכות סדר מועד ס' נזיקין ס' קדשים, ומהגמרא מסכת ביצה סוכה ופסחים ושבת, ועוד הרבה סימנים מהשו"ע או"ח (והוא כפי הנסדר אז בקאמיסי') הרי חייבו ידיעת כל הספרים מתנ"ך וממשנה וגמרא בלי שום הזכרה מדילוג איזו דברים בהן ח"ו.

חתם סופר סוף מסכת נדה

סיימנו מסכת נדה בעזה"י בישיבה הרמה בק"ק מ"ד יום ג' פורים קטן בשמחה רבה לפ"ק, עם תלמידים הגונים

אלופים ומסובלים, לקבל טהרה וקדושה עלולים, בסולם העולה בית אל המה עולים. יהי נועם ה' אלהינו עלינו ויברכנו להתחיל ולסיים ספרים אחרים ולהעמיד תלמידים רבים והגונים כי מרוחמ'ך המה מרוחמים וחנוני'ך המה חנונים, והיה כי יעלו בניך אל ארובותיהם כיונים, זכרני ה' ברצון עמך, ופקדני בישועתך, לראות בטובת בחירך, לשמוח בשמחת גויך, להתהלל עם נחלתך, אמנ".

מהר"ם שיק יורה דעה סימן קפד

החיים והשלום וכל טוב לאהובי תלמודי הבחור כו' כש"ת כ"ה זלמן שפיצער נ"י. בענין הרגשת נדה הארכת ודין הזה הוא מקרא מועט והלכה מרובה בדברי האחרונים וגם אין לי כל האחרונים המאריכין בזה ולזאת לא אאריך אלא אכתוב לך האיך דעתי עפ"י דעת תורה נוטה וכו'.

חתן סופר שו"ת סימן נו

והנה בשבוע העברה שאלה בענין אשה שיש לה מכה באותו מקום וכו' ואמרתי להבחורים הגדולים ה' יברכם שילמדו ענין זה, ואתמול בלמדי שיעורין דיומא בר"פ הוא כתם בחבבי דבריך אמרתי קושיתך לפניהם וכו'.

עזר מקודש על גליון השו"ע אהע"ז סי' כג סעיף ג

אין שום בחור נמנע מללמוד בספרים הק' דברים שיש בהם צד גרם הרהורים בכמה הלכות שבסדר נשים ובספה"ק וכל שהוא בסגנון שכתוב בספרים הק' אין בזה שום פתחון פה חשש דררא דניבול פה או גרם הרהורים.

קונטרס דרכה של תורה שי"ל בשנת תרס"ב – זה הסכמות על הספר, ראה למטה מה שכתוב שמה

יחודא ליב ריף אבריק זאנער חרש .
משה דאנישעווסקי אבריק סלאבארקא .
משה כהנאן אסתי פריה יחושע אייזיק זעללהת שפירא
אבריק רינא .

מאר אטלס אבריק קאברין .
משה שמואל כהנאן סוהריא ליב זיל שפירא
אבריק באברויסק .

צבי הירש ברוודא אבריק זאנר ישן .
רפאל שפירא מוואלאון .
שמעון בער אבריק שעדלויץ .

ואלה הרבנים הנאונים הגדולים שלישי"א, שהוסיפו
דבריהם כנהלי אש דת בכתבי יד קדשם שכתבו
לחוק את כל האמור בדרכה של תורה .

אלי חיים מייזל אבריק לאדו .
דוד פרידמאן אבריק קארלין .
הירש ראבינאוויץ אבריק קאוונא .
הלל ליבשימץ אבריק לובלין .
חיים הלוי סאלאוויציק ברוסק-דלישא .
חיים עזר נראדענסקי ווילנא .
יוסף שלופער אבריק סלאנים .
יוסף ראזין רב דעק דווינסק .

אלי בהרהיג סוהריא הלוי פיינשטיין אבריק פרוזין .
אליעזר נארדאן אבריק מעלז .
אליעזר ראבינאוויץ סדיא במינסק .
אפרים שלמה זלמן אבריק ליפנא .
בנציון אבריק בילסק .
נראדנא , רבני נאוני המיץ :

אליקים שלמה שפירא מיץ בפיק הוראדנא .
אברהם ביר משה זללהת מיץ פיק הגיל .
נבריאל זאב מרגליות מיץ פיק הגיל .
זרח בהרב כהנאן מי בני מיץ זעללהת :

חיים ברלין אבריק יעליסאוועמנראד והגליל
חיים מאיר נח לעווין מיס ומיץ דקק ווילנא .
יחיאל מיכל הלוי עפשטיין אבריק נאווארעדק .
יצחק בלאזער מלפנים רב בעהים פעמברורג .
יהושע אבריק זאריק .

יצחק יעקב בהרשיל ראבינאוויץ אבריק פאנעוועץ .
יחודא הלוי ליפשיץ בהרב הצדיק מי אליעזר ליפמן זעללהת
אבריק מערעמש .

יוסף זונדיל אבריק איישישאק .
יצחק בריא זיל הכהן פיינענבוים מיץ בווארשא .

קונטרס דרכה של תורה עמוד 5

וכן מדלגים על כמה פרשיות שאינן נאות בעיניהם ללמדן כלל לילדים, מה שמעולם לא חששו אבותינו ורבותינו לשמא יבואו הילדים הרכים לירי מכשול לב מפרשיות שבתורה הקדושה, וכמו שבאמת נכנסו תמיד ילדי ישראל לתורה ויצאו מהכתובה אל המסורה בקדושה וטהרה טבלי שדלגו על מפתן הפרשיות הללו שכולן יפות ומתוקות, וכמ"ש במדרש רבה (ויקרא פרשה יט) שחורות כערוב, רב שמואל ב"ר יצחק פתר קרא בפרשיותיה של תורה, אע"פ שנראות כאלו הן כעורות ושחורות לאמרן ברבים כגון הלכות זיבה ונגעים נדה ויולדת, אמר הקב"ה הרי הן עריבות עלי שנאמר וערבה לה' מנחת וגו', ואמרו ואמרו במסכת עירובין דף סד עמוד א מאי דכתיב ורורעה וגו', כל האומר שמועה זו נאה ושמועה זו אינה נאה מאבד הונה של תורה. ובפירוש אמרו במגילה דף כה. מעשה לוט ושתי בנותיו נקרא ומתרגם, פשיטא, מהו דתימא ליחוש לכבודו של אברהם קמ"ל. מעשה תמר ויהודה נקרא ומתרגם, פשיטא, מהו דתימא ליחוש לכבודו דיהודה, הרי שאינם משיבין ואומרים מהו דתימא שאינן מתרגמים מפני גנותו של גוף המעשה. וגם לא מצינו שחלקו בין גדולים לקטנים בענין הזה לומר ואין מלמדים אותם לתינוקות, על דרך שאמרו רז"ל דבר זה אסור לאמרו בפני עם הארץ, **ומה רע הרושם שבושים המדלגים בלב הילדים שהביאו אותם להרהר כי אכן יש בתורה הנתונה מסיני דברים מכוערים שבושים המלמדים ללמדם, וכי זו היא תורת ה' תמימה מאירת עינים משמחת לב ומשיבת נפש!?**

שם עמוד 28 מכתב מהראגאטובר שכתב

והנה כבר השבתי בזה כי עפ"י דין גדר קדמונינו הוא שלא לשנות שום דבר לתינוקות, כמבואר בתוספתא סוף מגילה דאף הני דלא נקרין זה רק בציבור אבל הסופר מלמד כדרכו, ועיין בשבועות דף לו עמוד א ברש"י ד"ה ויתיב דנקט שם שהיה דורש, ר"ל דאז מותר לכנות לשון הפסוק" ועיין מ"ש הרמב"ם בפירוש המשנה במגילה גבי המכנה בעריות, ואף להפסיק פסוק לשניים בזה פליגי בבלי מגילה דף כב עמוד א דס"ל לתינוקות של בית רבן שרי, ובירושלמי פ"ד שם אמר דאף אם קטעין ראשי לא ישמע להם ע"ש, ועיין בגיטין דף ס ע"א גבי אם מותר לכתוב מגילה לתינוק, ובירושלמי מגילה פ"ג סוף ה"א ויש בזה אריכות גדולה, ועיין בשלטי גבורים ספ"ד דשבועות.

העמק דבר פרשת מצורע פרק טו פסוק ב

ואמרתם אלהם. כבר נתבאר בריש הספר לשון ואמרת אליהם שהוא הלכות המקובלות בפרשה, והנה לא מצינו בכל פרשיות שבתורה זה הלשון ואמרתם אליהם, רק דברו אל בני ישראל לאמר, שביאורו שגם אהרן ידבר אותו הפרשה בעל פה בזה הלשון שאמר משה, אבל ואמרתם אליהם, שהוא הלכות ומשניות אינו מן הצורך לכתוב שילמוד אהרן עם ישראל, שהרי כל המשניות ותורה שבע"פ חובה על כל רב ללמוד עם תלמידיו, וא"כ למאי כתיב בזו הפרשה ואמרתם אליהם, אלא כלפי שקשה לדבר בעניני זיבה וקרי שהוא באברי הזרע שמתפעלים במחשבה, והיינו סבורים שיותר טוב למעט הדבור והלמוד בהם, ורק משה הוא מוכרח ללמד

לישראל הקבלות שיש לו בע"פ, שלא יאבדו מישראל, אבל אחר שכבר למדם שוב אין המצוה להגות בהם כמצות ת"ת שהמה למצוה אפילו בלי תועלת למעשה ולזכירה, מש"ה כתיב בפרשה זו ואמרתם אליהם, שגם אהרן ילמוד עם ישראל אחר שכבר למד משה בסדר המשנה כמנהגו, וה"ה כל רב לתלמידיו, **ומשום שבאמת בלמוד התורה אין יוצא רע והיא אילת אהבים ויעלת חן.**

ארחות רבינו ח"ד עמוד קנט

כשהייתי מנהל רוחני בהישיבה הקטנה של מרן החזו"א זצוק"ל ישיבת תפארת ציון אמר מרן החזו"א נ"ע, כשלומדים עם הנערים מסכתא כתובות להתחיל ללמוד מהפרק הראשון ומדף הראשון וללמוד כסדר ולא לדלג כי דברי תורה אינם מזיקים, ועוד אמר מרן על כל הגמרות בש"ס כשלומדים עם נערים לא לדלג את הענינים המדברים בעניני נשים כי דברי תורה אינם מזיקים, גם הגר"ח זצוק"ל שליט"א אמר לי ככל הנ"ל בשם מרן החזו"א זצוק"ל.

שפע חיים מהאדמו"ר מקלויזנבורג חלק יז עמוד תח

והוא הדין בנוגע למה שנשאלתי מת"ת מסוים האם מותר ללמוד עם הילדים פרשת סוטה וכדומה, והאמת אגיד נער הייתי וגם זקנתי ובילדותי למדתי בחדר כשר ומהודר ברדוניק והמלמד דרדקי שלי קראו לו ר' ואלף איסר ע"ה, והמלמד השני קראו לו ר' געצעלי ע"ה, ואינני זוכר פסוק אחד בחומש שהמלמד לא פירש לנו אותו ואמר לנו שנדלג עליון ולא עלתה חלילה על לב שום ילד ניבול פה וכדו' בדי שמחמת כן יצטרכו להמנע מללמוד דבר מסוים, וכשנתבגרתי והלכתי לישיבה קטנה ולישיבה גדולה גם שם לא זכור לי לגו על גמרא מסוימת או תוס' מסוים, ולא ידעו להבדיל בין פרשת תזריע למצורע ובין תוס' זה למשנהו, שהכל למדו ואמרו "זאגט די הייליגע חורה" שהתורה קדושה וטהורה ואין בה כל גשם וכל כולו רוחניות וכו', וכך למדו אלפי שנים מאז נתינת התורה ע"י משרע"ה, והיום יודעים רק מה שאסור ועכ"ז כשהלב מלא טומאה אזי מה שרק עושים הרי זה מלא בטומאה ל"ע.

ספר רבנו הגדול אמרו עמוד שסו

שהגאב"ד דטשעבין בעל דובב מישרים אמר להגר"ח פאדווא זצ"ל הגאב"ד של לונדון ובעמח"ס שו"ת חשב האפוד שאינו יודע מדוע אין לומדים מסכת נדה בישיבות. וכן סיפר הגר"ש וונזר זצ"ל בעמח"ס שבט הלוי שבהיותו בן ט"ז שנה זכה ליהבחן אצל הרב מצעהלים על הלכות מקואות וכן למד אז הלכות נדה. וכן בספר רב רבנן על הרב ווזנר בעמוד קז איתא "בענין לימוד של בחורים בסוגיות הש"ס דעתו היה שלא כל דבר צריך לדלג בענין משום דדברי חז"ל יש בהם קדושה ובכוחם שלא יזיקו ח"ו למי שלומדם".

תומר דבורה פרק ח

ואולם האיך ירגיל האדם עצמו במדת היסוד, צריך האדם להזהר מאד מהדבור המביא לידי הרהור כדי שלא יבא לידי קרי, אין צריך לומר שלא ידבר נבלה אלא אפילו דבור טהור המביא לידי הרהור ראוי להשמר ממנו והכי דייק לישנא דקרא אל תתן את פיך לחטיא את בשרך, הזהיר שלא יתן פיו בדבור שמביא להחטיא בשר קדש אות ברית בקרי, וכתוב למה יקצוף האלהים וגו' ואם הוא נבלות הפה מאי להחטיא הרי הוא בעצמו חטא אלא אפילו שהדבור לא יהיה חטא אלא דבור טהור אם מביא לידי הרהור צריך להזהר ממנו

פלא יועץ - דיבור

אסור לדבר בדברים המביאים לידי הרהור רע וקישוי חס ושלום והצנועים מושכים את ידיהם מלדבר אפילו דברי תורה בפרטי דיני איש ואשה ומה גם בפני עם הארץ דאיכא למיחש שיצא שכון בהפסדן ובפרט לשרוי בלא אשה לך אמרין לנזירא סחור סחור לכרמא לא תקרב:

שו"ת מהרש"ג יורה דעה סימן י

והנה אין כחי לפלפל עתה בדברי התה"ד הנ"ל, וגם אין לפלפל בדבריו כי הוא מהראשונים, ובפרט שלא למדתי מסכת נדה והלכותיה עם תלמידים מפני שאין המנהג ללמוד הלכתא זו עם בחורים רווקים שלא נישאו עוד מפני טעם המובן".

שו"ת מהרש"ג יורה דעה סימן יא

קבלתי מכתבו בענין שאלה בהלכות נדה, הגם כי קשה עלי להשיב שאני טרוד בלימוד עם התלמידים בענינים אחרים וכי קאי רביה בהאי מסכתא אל תשאליה במסכתא אחריתי, ובפרט בהלכות נדה שלא למדתי הלכה זו עם תלמידים בחורים כדרכי שאז אמרו חכמינו ז"ל ומתלמידי יותר מכולם, הלכה זו אין מהדרך ללמוד עם בחורים שהם פנויים.

Riddle of the Week

רש"י פרשת ויגש פרק מו פסוק א

לאלהי אביו יצחק - חייב אדם בכבוד אביו יותר מבכבוד זקנו לפיכך תלה ביצחק ולא באברהם:

רמ"א יורה דעה הלכות כבוד אב ואם סימן רמ סעיף כד

י"א דאין אדם חייב בכבוד אבי אביו (מהרי"ק שורש ל) ואינו נ"ל אלא דחייב בכבוד אביו יותר מכבוד אבי אביו (וראיה ממדרש גבי ויזבח זבחים וגו' (בראשית מו, א)).

רש"י מסכת מכות דף יב עמוד א

ה"ג אלא לא קשיא הא בבנו הא בבן בנו - הא דתניא אין בנו נעשה גואל הדם בבנו של רוצח קאמר והא דתניא בנו נעשה לו גואל הדם בבנו של הרוג קאמר שהוא בן בנו של רוצח ואינו מוזהר על כבודו.